
Sobre la distribució complementària del subjuntiu i de l'infinitiu en oracions completives (II)

per Joan Manuel Ballesta

4. INFINTIU VERSUS SUBJUNTIU

4.1. *Trets*

És sabut que a moltes llengües es dóna el contrast que es presenta a (27), on els índexs indiquen coreferència de CONC1 amb CONC2.

- (27) a. Vull_i cantar_i
b. Vull_i que cant_i [_{i=j}]

No obstant això, hi ha llengües que no tenen infinitiu, com el grec, o amb un ús d'aquest molt minvat, com el romanès, on no es dóna la restricció expressada a (27). La desaparició (total o parcial) de l'infinitiu és un fenomen conegut a les llengües balcàniques, on s'ha estès, per raons que poden ser diverses, entre llengües pertanyents a grups lingüístics diferents. A (28) s'il·lustra amb alguns exemples la construcció amb subjuntiu que substitueix en aquestes llengües l'infinitiu.

- (28) a. *Romanès:* Vreau să plec
Grec: θέλο να φύω
vull que marx_i+1sing.
«Vull marxar»
Romanès: Pot să fumez?
Grec: boró na kapníso?
puc que fumi+1sing.
«Puc fumar?»

Naturalment, el recurs al subjuntiu amb CONC2 igual a CONC1 és una conseqüència directa de la manca d'infinitiu. El grec recorre sempre al subjuntiu; el romanès, en algunes ocasions fa servir l'infinitiu –mai, però, quan es tracta del

verb *a vrea* (voler), i optativament quan és el verb *a putea* (poder). Tornaré sobre el cas del grec al punt 4.2.

Tal com he indicat abans a (6), l'infinitiu es considera [-TEMPS, -CONC], on el tret negatiu s'ha d'interpretar com a absència del tret. Prenent com a base tant aquesta classificació com la teoria dels índexs, ens trobem amb aquest repertori de possibilitats:

- (29) Infinitiu: [-CONC, -TEMPS]
 S1: [+CONC, +TEMPS_(e)]
 S2: [+CONC, + TEMPS_(e)]
 Indicatiu: [+CONC, +TEMPS_(e)]

La incorporació de l'índex buit *e* permet fer la distinció entre S1, que compta amb una morfologia pròpia per expressar TEMPS, encara que aquest el determini TEMPS1, i l'infinitiu, que, com que no té aquesta morfologia, es pot considerar mancat de TEMPS.

A aquesta classificació, però, caldria afegir-hi encara l'infinitiu flexionat del portuguès europeu, amb una CONC que té un índex propi i pot assignar cas nominatiu al subjecte.¹⁷ L'infinitiu portuguès tindria aquesta caracterització:

- (30) [+CONC, -TEMPS]¹⁸

Hi ha diverses propostes que atribueixen també trets verbals a la posició de COMP. En concret, consideraré que els trets rellevants són [\pm TEMPS]¹⁹ i [\pm SUBJUNTIU],²⁰ i que aquest darrer només es dona a COMP quan TEMPS és positiu, és a dir, quan hi és present. La caracterització de COMP per als diversos casos que hem vist, doncs, serà la de (31).

- (31) Infinitiu: [-TEMPS]
 Infinitiu portuguès: [-TEMPS]
 S1: [+TEMPS_(e), +SUBJUNTIU]
 S2: [+TEMPS_(e), +SUBJUNTIU]
 Indicatiu: [+TEMPS_(e), -SUBJUNTIU]

Picallo (1984), en nota, equipara l'infinitiu portuguès al subjuntiu. Això no obstant, aquesta idea és errònia. Si fos equiparable a S1, és evident que hi ha una diferència que queda reflectida en la meua classificació per l'oposició entre

17. Aquest punt és el que el fa essencialment diferent dels casos de marcatge de Cas excepcional que trobem en anglès, per exemple, amb verbs com *want* o *expect*, i en llatí amb verbs com *spero*, *dico*, etc.

18. Excloc conscientment de tota aquesta classificació la possibilitat d'un infinitiu [+TEMPS] -o-, en la meua notació, [TEMPS]_(e). Hi ha llengües que tenen o han tingut infinitius amb desinències no solament d'aspecte, sinó també de temps. Un exemple d'això el tindríem en el grec clàssic, que tenia infinitius amb morfologia pròpia per al present, el futur, el perfect i l'aorist. Ara bé, la forma temporal de l'infinitiu s'ajustava a les regles de la *consecutio temporum*, tal com hem vist que succeïa amb S1, que he considerat com a [+TEMPS_(e)]. Això vol dir que aquest infinitiu depenia també temporalment del verb principal i que, en conseqüència, també s'ha de considerar [+TEMPS_(e)]. Això no és raó, però, perquè no pugui existir en alguna llengua un infinitiu [+TEMPS] en distribució paral·lela a la de S2, que, com hem vist, cal considerar [+TEMPS].

19. Aquest tret l'han proposat, entre d'altres, CHOMSKY & LASNIK (1977), DEN BESTEN (1983), RIZZI (1982), RAPOSO (1987), i el tret alternatiu FINIT KOSTER & MAY (1987).

20. Hi ha evidència d'aquest tret en llengües que, sense tenir el comportament que es veurà que tenen el grec o el romanès, tenen un complementador diferent per a l'indicatiu i per al subjuntiu. El polonès, per exemple, utilitza *że* per a l'indicatiu *żeby* per al subjuntiu. Encara que no es manifesti en altres llengües, es pot generalitzar, si més no, a totes les que tenen un mode subjuntiu.

[-TEMPS] i [+TEMPS_(e)]: un infinitiu –en general, a qualsevol llengua– no és un representant de modalitat no factiva. Però és que, a més, els casos de S1 *són els únics en què precisament, no hi pot aparèixer l'infinitiu flexionat portuguès*, i Picallo generalitza les característiques de S1 a tot el subjuntiu.

El COMP d'una oració subordinada en S1 permet la coindexació TEMPS1-C-TEMPS2 per l'índex buit del seu tret TEMPS. Per contra, en els casos d'una completiva en S2 o en indicatiu, la relació entre TEMPS1 i C no es produeix.

Què passa aleshores amb l'infinitiu? D'entrada, observem que l'infinitiu pot ocupar tant el lloc que ocupa S1 com el de S2, i fins i tot el de l'indicatiu, encara que la tria –entre l'infinitiu o formes flexionades– pot ser diferent per a cada llengua: per exemple, l'espanyol té frases com les dels exemples següents, allà on el català utilitzaria l'indicatiu:

- (32) a. Parece haber sucedido algo
b. Parecen haber llegado
c. Afirmó tener razón

El català admet l'ús de S2 allà on l'espanyola utilitza obligatòriament l'infinitiu. Això es produeix principalment amb els verbs psicològics, i fins i tot, com es veu a (33a), permet la coincidència de CONC1 i CONC2.

- (33) a. Tems que no arribis tard
b. No et preocupa que arribis tard?

Aquesta doble possibilitat no es dona de cap manera amb S1. És una característica de S2, encara que ja veurem quina és l'estratègia del grec i del romanès per permetre la identitat de CONC i CONC2 en el cas, també, de S1.

Tornant a l'infinitiu, si el podem trobar en frases amb un equivalent en S1 i en frases amb un equivalent en S2, això es pot atribuir directament al seu COMP, marcat com a [-TEMPS], que el converteix en una opció «neutral».

Pel que fa als infinitius portuguesos,²¹ Raposo (1987) observa que hi ha certes restriccions en el seu ús. Els exemples següents demostren que, mentre que poden aparèixer en complements subcategoritzats per verbs declaratius i factius, no ho poden fer en complements subcategoritzats per verbs optatius:

- (34) Eu afirmo/lamento [os deputados terem trabalhado pouco]
Jo afirmo/lamento els diputat+s haver+3pl treballat poc
«Jo afirmo/lamento que els diputats han/hagin treballat poc»

- (35) *Eu desejava [os deputados terem trabalhado mais]
Jo desitjava els diputats haver+3pl treballat més

Adicionalment, amb verbs epistèmics només és possible, si hi apareix el subjecte de l'infinitiu, que aquest es trobi en posició postverbal. Aquesta opció, però, tampoc no hi és amb els verbs optatius.

- (36) a. O Manel pensa [terem os amigos levado o livro]
En Manel pensa haver+3pl els amics portat el llibre
«En Manel pensa que els amics han portat el llibre»
b. *O Manel pensa [os amigos terem levado o livro]

21. El gallec té, segurament, el mateix comportament que el portuguès europeu estàndard. Per contra, el brasiler no utilitza l'infinitiu flexionat, sinó l'invariable, però en construccions que en portuguès europeu demanarien el flexionat. Ampliant una idea del mateix Raposo, és possible que l'infinitiu brasiler tingui una CONC buida.

Aquest comportament, segons Raposo, es deu al fet que els verbs epistèmics, subcategoritzen C" com a complement. L'única solució perquè, dins el seu sistema, FLEX d'una oració incrustada amb un infinitiu flexionat pugui ser regida –i rebre cas, que al seu torn assignarà al subjecte– pel verb de l'oració matriu, és que aquesta FLEX es desplaci a COMP. Això ens aboca (36a). Aquest recurs no és necessari amb verbs factius o declaratius, que subcategoritzen un SN. Per a Raposo, una FLEX sense TEMPS però amb CONC com la de l'infinitiu portuguès té una projecció màxima (FLEX") equivalent a un SN. Dins la seva teoria, el nucli de FLEX"=SN pot ser regit pel verb matriu i rebre cas, i assignar-lo després al subjecte, sense haver-se de traslladar a COMP. Finalment, amb verbs optatius, (35) és eliminada per les mateixes causes que (36b); això no obstant, l'estratègia aplicada a (36a) no es permet, com demostra (37), perquè, segons Raposo, els verbs optatius no prenen complements nominals i, a més, prenen complements C" amb un COMP [-TEMPS] –en la meua proposta, també un COMP [+TEMPS_c]. Un infinitiu és [-TEMPS] i, en principi, podria ocupar la posició de COMP. Però com que l'infinitiu portuguès té una FLEX nominal, si es desplaça a COMP converteix C" en un complement nominal pur, violant així el requeriment seleccional que un verb optatit no pot subcategoritzar un SN.

4.2. *El cas de les llengües balcàniques*

Al llarg de les línies següents em fixaré particularment en el grec com a cas més representatiu del fenomen que es dona a les llengües balcàniques, és a dir, la desaparició, total (en grec) o parcial, de l'infinitiu. Com he indicat abans, en grec podem tenir identitat de CONCl i CONC2, opció que, en llengües com el català, no és possible.

(38)

- a. *θέλο να τραυδῶ*
- b. *Vull, que canti;

És possible que el contrast de (38) es degui a un *gap* distribucional de llengües com el català? És obvi que (38a) és l'únic recurs per a una llengua sense infinitiu, però queda sense explicar per què una llengua amb infinitiu, com el català, no pot tenir una variant «estilística» d'aquest com (38b). Si es tractés d'un *gap*, hauria d'haver-hi alguna llengua on coexistissin, en distribució lliure, la solució amb subjuntiu i la solució amb infinitius. Encara que el romanès presenta totes dues solucions en alguns casos, sembla que, en darrera instància, la tria depèn del dialecte del parlant. Això fa pensar que, més aviat, hi ha alguna mena de principi o de filtre que impedeix, en aquestes llengües, la formació de frases com (38b).

Warburton (1982) es fa ressò del problema que suposa considerar que el grec és una llengua amb ordre bàsic SVO. Basant-se en el model de la gramàtica funcional, estableix una divisió de la frase en dues parts: el tema (*thema*) i el comentari o rema (*scólo*). El tema correspon a informació ja coneguda dins la frase, mentre que el comentari és la part que hi aporta informació nova. Segons Warburton, el subjecte es generaria darrere el verb en una oració neutral com ara (39) –amb la qual cosa el grec tindria un ordre bàsic VSO–, mentre que la *tematització* del subjecte –és a dir, quan el subjecte fos la informació ja coneguda– obligaria a avantposar-lo al verb. Diu Warburton que la «posició inicial» (*arçiki thesis*) de la frase és una posició reservada al tema més que no pas a una funció sintàctica determinada, per la qual cosa, en contrast amb (39), (40) seria la resposta adient a una pregunta com «A qui

va besar en Joan?»). (41), en canvi, on el tema seria el complement directe, fóra la resposta adequada a la pregunta «Qui va besar a la Maria?»

- (39) filise o jánis ti maría
va-besar en Joan (a) la Maria
- (40) o jánis filise ti maría
- (41) ti maría ti filise o jánis
la Maria la va-besar en Joan

Tradueixo de l'article de Warburton:

«...Aquesta conclusió ofereix dues solucions probables al problema de l'ordre bàsic dels constituents:

»(A) L'ordre bàsic és VSO, ja que dels dos ordres més neutrals i menys marcats [és a dir, VSO i SVO] aquest és el més bàsic, o

»(B) No existeix finalment un ordre sintàctic bàsic dels constituents en grec modern, i totes les variants es deriven per mitjà de regles que són sensibles a les característiques sintàctiques dels elements lèxics de la frase i als elements sintàctics i pragmàtics del context. I encara, cal que hi hagi una gradació en la profunditat del marcatge de les diferents variants en l'ordre dels constituents. Així, el més neutral i menys marcat per l'entonació, morfològicament i sintàcticament és, també, l'ordre VSO, el segueix l'ordre SVO, i després els altres.

[...]

»[Les dues conclusions] no tenen la mateixa força. Concorren certament en el fet que VSO és l'ordre més neutral de tots, però mentre que (A) considera aquest ordre com a "bàsic", (B) no propugna cap ordre com a inicial i "bàsic".»

Warburton observa també el comportament de frases en indicatiu i en S1 com:

- (42) a. kséro pos ti filise o jánis ti maría
sé que la va-besar en Joan (a) la Maria
b. kséro pos ti maría ti filise o jánis
c. kséro pos o jánis filise ti maría
- (43) a. θélo na filísi o jánis ti maría
vull que besi en Joan (a) la Maria
b. θélo ti maría na ti filísi o jánis
c. θélo o jánis na filísi ti maría

Aquests exemples demostren clarament que l'element tematitzat s'avantposa tant al verb de la seva oració com a la partícula *na*, mentre que no s'avantposa al complementador *pos*. Entre *na* i el verb, a més, no hi pot anar cap element que no pertanyi a la flexió verbal:

- (44) *θélo na o jánis filísi ti maría

Això fa pensar que *na* és només una partícula verbal, un marcador de subjuntiu. Però el seu caràcter com a complementador també es manifesta des del moment que no pot coexistir amb *pos*:

- (45) a. *θélo pos o jánis na filísi ti maría
b. *θélo pos na filísi o jánis ti maría

L'argumentació de Warburton es pot traslladar fàcilment al model generati-vo-transformacional. Suposem que, en efecte, l'ordre bàsic en grec és VSO i que el subjecte es pot tematitzar: això voldrà dir que pot situar-se en una posició avançada, la d'adjunt a CONC", com a (43c) –cf., per a una possibilitat alternativa, Koopman & Sportiche (1988), amb la idea del subjecte generat dins SV (en grec, postverbal) que s'eleva fins a la posició d'especificador de CONC", on apareix superficialment.

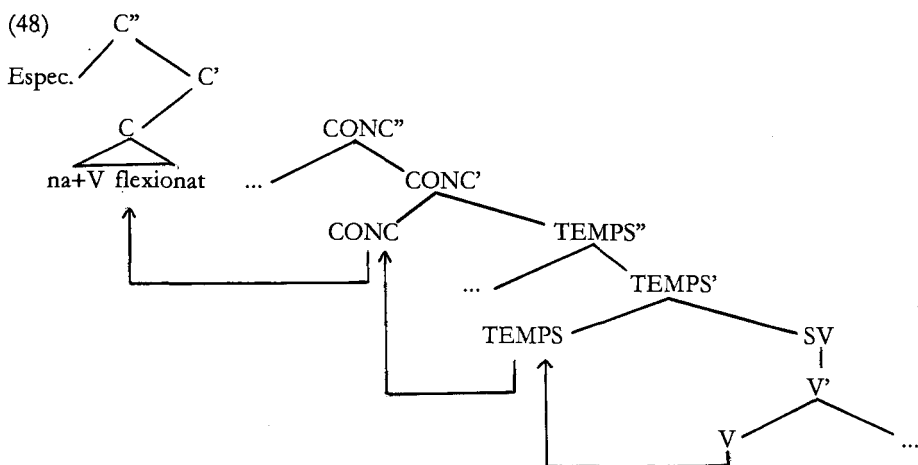
Amb la noció de «tematització» no entenc un concepte paral·lel al de la gramàtica funcional, encara que hi coincideix molt sovint, sinó més aviat alguna cosa de semblant a la *left dislocation* de Chomsky (1977). Observem que un element tematitzat, sigui un complement –com en català l'exemple (46a)– o el subjecte –com l'exemple grec de (46b)–, sempre ocupa una posició adjunta, i en el cas de ser un objecte, sempre és reprès amb un clític (quan es tracta d'un subjecte, és reprès amb el pronominal buit *pro*).

- (46) a. [_C [_C (que)] [_{CONC"} [_{TEMA} la Maria] [_{CONC"} [_{SN} en Joan] [_{CONC"} la va besar]]]]
 b. [_C [_C (pos)] [_{CONC"} [_{TEMA} o Jánis] [_{CONC"} filise ti María]]]

Però el tema també es pot adjuntar a C" –estructura (47). Assumiré aquí que no ocupa la posició d'especificador de C", sinó una posició adjunta, com als altres llocs on apareix.

- (47) [_{C"} TEMA [_{C"} ESPEC [_C C CONC"]]]

És fàcil d'imaginar que si una subordinada amb *na* no admet la presència d'un altre complementador i alhora no admet cap element entre *na* i el verb –llevat d'altres elements analitzables dins la flexió, com ocorre amb els pronoms clítics o amb la negació– és perquè el complex format per *na* i el verb flexionat es troba dins C. Suposem que, en efecte, *na* és un element flexiu. Aleshores, el verb, en la seva ascensió, el recollirà juntament amb els altres elements flexius de TEMPS i de CONC. Finalment, ascendirà a C amb tots els elements recollits. Aquest comportament del verb amb els altres elements s'il·lustra a (48).

L'única possibilitat, aleshores, per tematitzar el subjecte o un altre element, és que aquest se situï en una posició superior a C –és a dir, la d'adjunt a C" que ja he

comentat (no discutiré si ja hi és generat o si, en canvi, s'hi trasllada, perquè això és irrelevant per a la teoria que presento). Aquest és el cas de frases com (43b, c).²² Però el subjecte pot, fins i tot, ocupar la posició adjunta a C" de la frase principal: així, (49b) és l'estructura de (49a).

- (49) a. ta peðjá borí na fíyún ávrio
els nens pot que marxín demà
«Els nens pot ser que marxín demà»

b. [_{C'} [_{TEMA} ta peðjá] [_{C'} [_{CONC} borí] ... [_{SV} V [_{C'} ... [_C na-fí'yun] ávrio]]]]]

Aquest mecanisme, que de fet es pot considerar que s'aplica en tota frase amb *na*, permet que el grec tingui frases del tipus (38a), esmentat abans. Si ens hi fixem bé, aquesta opció depèn significativament del concepte d'índex. D'una manera implícita, els índexs adquireixen un sentit ple a la FL, no pas a la sintaxi. La FL és cega als processos sintàctics: no els identifica, només en comprova els resultats, en forma d'índexs o de traces. Fins ara hem vist que una relació entre TEMPS1 i TEMPS2 involucrava crucialment la posició de C mitjançant una coindexació. Ara bé, aquest és un procés que implica només l'afix de caràcter temporal. La mateixa relació pel que fa a CONC no es podrà donar mai, perquè hauria de satisfer dos requeriments contradictoris:

a) D'una banda, la coindexació entre CONC1 i CONC2 no podria marcar C perquè no és un afix temporal, és d'un tipus diferent de TEMPS. I cal remarcar que perquè C permeti la coindexació d'algun element de FLEX de la principal i de la subordinada ha de ser [+TEMPS_(e), +SUBJUNTIU] –és a dir, trets temporals-modals.

b) D'altra banda, si hi hagués coindexació entre CONC1 i CONC2 hauria de fer-se per mitjà de C, ja que, com TEMPS, és un element flexiu, un afix identificable pel verb en la seva ascensió.

22. Sembla que també és possible, a vegades, que un element tematitzat s'avantposi al complementador *pos*:

- (i) ðen perífmena tus prósfijes pos θa tus próðidan étsi
no esperava els refugiats que FUT els traïssin així
«No esperava, els refugiats, que els traïssin així»

En aquest cas, l'element tematitzat ocupa la posició d'adjunt a C", com ocorre amb el subjecte en una oració amb *na*, amb la diferència que en una oració amb *na* aquesta és l'única posició possible per a un element tematitzat, mentre que amb *pos* també es pot tematitzar a la posició adjunta a CONC".

D'altra banda, observem que *na* pot coexistir amb el mot *pu* quan aquest és un relatiu:

- (ii) éna ayóri pu na su arési
un noi que t'agradi

Quan *pu* és un complementador (en expressions del tipus *lipáme pu*, em sap greu que) no pot aparèixer amb *na*, com podíem esperar. La coaparició en el cas que *pu* sigui un relatiu s'explicaria, seguint CHOMSKY (1986b), perquè els elements QU ocupen la posició d'especificador de C, de manera que *na* i el verb podrien ocupar C, que queda lliure:

- (iii) [_{C'} [_{ESPEC} pu] [_C [_C na su arési]]]

D'això se'n segueix l'afirmació següent: CONC1 i CONC2 no es poden coindexar. O, per ser més exacte: CONC1 no pot transmetre el seu índex a CONC2. Naturalment, aquesta possibilitat ja no es dona en el cas de S1, perquè CONC2 té el seu propi índex. És un cas que es reserva als infinitius, que, com hem vist, tenen un C neutral.

El que sí que pot passar és que, per variació lliure, l'índex de CONC1 i el de CONC2 arribin a coincidir. Quan la frase arribi a la FL, el procés no s'identificarà com a variació lliure, sinó com a coindexació que no involucra C. Això farà que aquesta frase sigui eliminada en llengües com el català. Tanmateix, la seva equivalent en grec, com que tindrà els elements de CONC –juntament amb els de TEMPS, *na* i el verb– a la posició de C, serà legitimada, perquè la coincidència d'índexs entre CONC1 i CONC2 sí que involucrarà C, que és on es troba CONC2.²³

L'estratègia d'ascensió del verb a C, doncs, és la que permet que coincideixin CONC1 i CONC2 en frases amb S1. Quant a les frases amb S2, la posició de C no està preparada per establir una comunicació de TEMPS i de CONC entre la frase principal i la subordinada. Aquesta funció es determina a l'estructura P, amb l'establiment dels trets [+TEMPS_(e), +SUBJUNTIU], i la coincidència –sempre per variació lliure– de CONC1 i de CONC2, igual que la de TEMPS1 i TEMPS2, és legitimada perquè no requereix un marcatge especial de C –és a dir, uns trets determinats– com a mitjancer.

4.3. Algunes observacions sobre la negació i els verbs de temor

L'anàlisi donada per al grec dona compte del doble caràcter observat pels gramàtics tradicionals de la partícula *na*, com a marcadore de subjuntiu i alhora com a complementador. De fet, *na* no es restringeix a les completives d'objecte, sinó que apareix en qualsevol oració subjuntiva, de manera semblant a com ho pot fer el complementador *que* en català:

- (50)
- a. o jóryos na éρθi sto tiléfono!
en Jordi que vingui al telèfon!
 - b. to ípe ja-na fíjis
ho ha-dit per-què marxis

Que un element de l'afix verbal serveixi de complementador tampoc no és un cas reservat a les llengües balcàniques. I *na* no és, tampoc, l'únic element flexiu que pot actuar d'aquesta manera. La partícula negativa *mi(n)* n'és un exemple quan no funciona com a negació, sinó com a nexa.

- (51)
- a. fovúme min éρθi²⁴
Temo no vingui

23. Hem de suposar que el romanès, en aquells dialectes que no fan ús de l'infinitiu, segueix el mateix comportament que el grec per permetre la identitat de CONC1 i CONC2, però és possible que en algunes frases la partícula *să* amb el verb no ascendeixi a COMP: per exemple, amb la conjunció composta *ca să*, que pot aparèixer, de manera discontinua.

24. El fet que *mi(n)* actuï com a complementador permet que en una frase amb aquest *mi(n)* també hi pugui aparèixer una negació, i.e., la partícula *de(n)*. Així, (i) és la negativa de (51a).

En alguns dialectes del català, el «*no* expletiu» pot funcionar com la partícula *mi(n)* en grec. A part la solució més estesa (52a), certs parlants admeten la solució sense el complementador *que* amb verbs de temor.

- (52) a. Temo que no vingui
b. Temo no vingui

(52b) té, presumiblement, la mateixa estructura que les frases amb *na* –i amb *mi(n)*– en grec, és a dir, amb V flexionat dins COMP. En català, aquesta estratègia és una simple variant estilística, força marginal, de (52a). En grec, en els casos de S1 que hem vist, permet la coincidència d'índexs de les dues CONC, principal i subordinada.

El trasllat a COMP té una justificació en els fets següents:

a) El català rebutja l'ús de complementadors buits. El tipus exemplificat a (52b) només es justifica, doncs, si hi ha un element que ocupa COMP.²⁵

b) Les estructures del tipus (52a) no tenen trasllat del verb flexionat a COMP, com ho demostra la possibilitat de tenir-hi un subjecte entre el complementador (dins C) i el complex verbal (53a). En canvi, és obligatori que el subjecte sigui postverbal en una estructura com la de (53b) –compareu amb (53c).

- (53) a. Temo que els nens no es despertin
b. Temo no es despertin els nens
c. Temo els nens no es despertin

c) En català, l'ordre VSO no és possible (54a). No obstant això, una frase amb verb de temor i «*no* expletiu» és, si més no, acceptable amb aquest ordre per als parlants que utilitzen la construcció (54b). L'estranyesa relativa de la frase, fins i tot per a aquests parlants, es deu més aviat al caràcter marginal d'aquest tipus de frases, però en cap cas no arriba al grau d'agramaticalitat que s'observa a (54a).

-
- (i) *fovúme mi ðen érti*
temo no no vingui
«Temo que no vindrà»

La impossibilitat d'aquesta mena de construccions en català és relativa, i potser es deu a un filtre fonètic que impedeix l'aparició del «*no* expletiu» amb la negació *no*. De tota manera, és possible de sentir, en certs nivells de llenguatge, frases com (ii).

- (ii) Que no no havies de venir?

25. És obvi que el trasllat de *no+V* a C és l'únic recurs per salvar una frase d'aquest tipus que hagi estat generada sense complementador. No sé quin abast té el requeriment paramètric que en català no permet que la posició de C en una oració incrustada aparegui buida. Podria tractar-se també del fenomen responsable, en principi, de l'ascensió de *na+V* en grec quan una oració es generés amb C buit, generació obligatòria en el cas d'un C [+TEMPS]_(e), +SUBJUNTIU], ja que aquesta ascensió es produeix encara que no hi hagi coincidència d'índexs entre l'oració matriu i la incrustada. És possible que, en romanès, la generació d'aquest tipus de C buit no sigui obligatòria com ho és en grec.

D'altra banda, el trasllat del verb flexionat a COMP ha estat proposat per diversos lingüistes per a fenòmens diferents: RAPOSO (1987), ja esmentat, RIZZI (1982) –amb el trasllat AUX-a-COMP-u– i, per a la inversió subjecte-auxiliar en anglès, KOOPMAN (1984) i TRAVIS (1984).

- (54) a. *Ha portat en Joan un llibre
 b. *Temo no ens faci en Joan una mala passada

En aquest sentit, doncs, tant en grec com en català, un element de l'afix verbal –el «*no* expletiu», *mi(n)* en grec– pot actuar com a complementador sense que ho sigui estrictament. Aquesta possibilitat s'estén a la partícula *na* en grec i *sá* en romanès.

Dels verbs psicològics, el verb *témer*, que ha estat objecte de les línies anteriors, és l'únic verb de temor que subcategoritza un complement directe. D'altres verbs semblants tenen una completiva de subjecte amb el paper θ de TEMA (aquest és el cas, per exemple de *fer por*, *espantar*). Però, naturalment, tots aquests són casos de S2.

4.4. *Alteracions del comportament dels verbs que exigeixen S1*

Algunes frases amb verbs que exigeixen una subordinada amb el verb en S1 poden «trençar» d'alguna manera la relació que s'estableix entre l'afix verbal de la principal i C, i l'afix verbal de la subordinada. L'efecte d'això més immediat és que la coincidència de CONC1 i de CONC2 és permesa en una frase d'aquest tipus: és a dir, que no en resulta una agramaticalitat. Vegem-ne l'exemple (55).

- (55) No vols que després vinguis i t'ho trobis tot per fer

Les raons de la bonesa d'aquesta frase s'han d'atribuir directament a l'adjunt *després*, ja que la seva absència invalida la frase:

- (56) *No vols que vinguis i t'ho trobis tot per fer

L'adjunt de (55) pot encara ocupar una posició superior:

- (57) No vols, després, que vinguis i t'ho trobis tot per fer

Un adjunt com *després*, com a element temporal que és, no permet que el verb en subjuntiu tingui una referència temporal independent, que és l'altra característica de S2. Ara bé, segons quin tipus d'adjunt hi aparegui, la independència temporal respecte a TEMPS1 es pot fer evident:

- (58) a. *No vols que després vinguessis i t'ho trobessis tot per fer
 b. *No vols que, a causa d'això, vinguessis i t'ho trobessis tot per fer
 c. No vols que, si passés això, vinguessis i t'ho trobessis tot per fer

Aquests adjunts pertanyen a una classe especial: la dels connectors interoracionals. Fabra (1956) els havia definit d'aquesta manera: «S'inclouen, encara, en la classe dels adverbis certs mots i locucions que expressen la relació lògica que hi ha entre el que es diu en la proposició en què figuren i el que s'ha dit en una proposició precedent (oposició conseqüència, addició, etc.).»

Defensaré que la posició d'aquest tipus d'elements és una posició adjuntada a C –estructura (59a). Per contra, rebutjaré la possibilitat alternativa d'adjunció a CONC”, representada a (59b).

- (59) a. [_{C'} [_C [_C [_C que] després] [_{CONC'} SN CONC']]]
 b. [_{C'} [_C [_C que] [_{CONC'} després [_{CONC'} SN CONC']]]]

A (59b), l'adjunt ocuparia el lloc que ocupen alguns elements tematitzats, com hem vist anteriorment als exemples (46a, b). Però un adjunt com *després*, que no és un element tematitzat, POT COEXISTIR amb un element tematitzat en aquella posició, com es pot veure a (60).

- (60) No vull que, després, a la Maria li digueu això

No obstant això, si invertim l'ordre del connector i de l'element tematitzat, ens trobem amb un fenomen curiós:

- (61) No vull que, a la Maria, després li digueu això

(61) no és sinònima de (60): el significat de *després* com a connector a (60) és diferent del significat de *després* a (61), on apareix amb el seu sentit literal de «més tard» (com a connector, seria sinònim de «com a resultat d'això» o d'alguna cosa semblant). A (61), *després* no és un connector: és una simple determinació temporal. La interpretació de (61) amb *després* com a connector interoracional és impossible. Fixem-nos que, si en lloc de *després* hi posem un connector que no presenti aquesta dualitat, l'estructura paral·lela de (61) aboca una agramaticalitat:

- (18) (62) a. No vull que, per aquesta raó, a la Maria li digueu això
 b. *No vull que a la Maria, per aquesta raó, li digueu això

Això fa pensar que en realitat l'estructura correcta és la de (59a).²⁶

Suposem ara que, en el cas de (57), el que tenim és un desplaçament d'aquest adjunt, el qual es trasllada més amunt, cap a la posició d'especificador de C':

- (63) [_{C'} [_{ESPEC} desprési] [_C [_C [_C que] t_i] [_{CONC'} SN CONC']]]

Per permetre aquesta estructura, el principi de les categories buides exigeix que *t_i* sigui pròpiament regida, és a dir: regida per una categoria lèxica. Aquí el regidor potencial és el complementador *que*.²⁷ Repeteixo aquí la definició de *règim* de Chomsky (1986b):

α regeix β si i només si α comanda M β i cada barrera per a β domina α , on:

(i) α comanda C β si i només si α no domina β i cada γ que domina α domina β

26. M'aparto en aquest punt de CHOMSKY (1986b), que assumeix que l'adjunció només es pot fer a projeccions màximes. En un sistema alternatiu com el de FUKUI & SPEAS (1987), una categoria «funcional» com COMP només pot tenir un nivell de doble barra (C') en el cas que es compleixin unes certes condicions perquè pugui aparèixer un element en la posició d'especificador. D'altra banda, a part les categories «funcionals» (C', FLEX' i DET'), assumeixen que només hi ha un nivell barrat de projecció, amb la qual cosa es pot generalitzar que l'adjunció és el nivell de X', encara que es tracti d'una categoria, com COMP, que pot tenir un especificador i, per tant, un nivell doblement barrat (C'').

27. Aquesta possibilitat s'ha de veure com una prolongació lògica de la classificació que pren com a base els trets categorials [\pm N] [\pm V] dins la Teoria de la X barrada. Encara que, en principi, les categories lèxiques que duen aquests trets són les que poden prendre arguments, això no sempre és exacte. Per exemple, en el cas de la inserció de *de* (cf. CHOMSKY 1986a), es pot considerar que el paper θ és assignat pel verb i que la preposició és una «mitjancera», inserida per satisfer les necessitats de la Teoria del Cas. El paper de mitjancera és també el del complementador *que*, entre la frase matriu i la incrustada.

(ii) α comanda M β si i només si α comanda C β i $\gamma = X$ " (AOUN-SPORTICHE 1983).

Les condicions es compleixen: el complementador *que* comanda M la traça, ja que la primera $\gamma = X$ " que domina C és C", que també domina la traça. Pel que fa a la condició sobre les barreres, l'única barrera potencial per a β (=t) en aquest cas és C". Segons la definició de Chomsky, γ (=C") és una barrera inherent per a β (=t) si γ és una categoria *bloquejadora* per a β i $\gamma \neq \text{CONC}$ ". La condició perquè C" sigui una categoria bloquejadora per a t és que C" no sigui marcada L –és a dir, que no sigui marcada θ directament per una categoria lèxica– i que C" domini t. En aquest cas, totes dues condicions es compleixen.

A (63), l'adjunt ha passat a ocupar la posició d'especificador de C". Això voldrà dir que un element tematitzat, en aquest cas, podrà aparèixer a la seva esquerra, adjuntat a C", però no a la seva dreta, com demostren (64a, b). Naturalment, el connector també podrà aparèixer amb un element tematitzat que estigui adjuntat a CONC" (65).

- (64) a. No vull a la Maria, després, que li digueu això
b. *No vull, després, a la Maria que li digueu això

- (65) No vull, després, que a la Maria li digueu això

L'efecte de l'adjunt o de la seva traça en frases com les que acabem de veure és trencar la relació de comandament C existent entre C –ara segmentat– i CONC"; és a dir, que CONC" no és comandada C per cada un dels segments de C. Un cop trencada la relació de comandament C, el tret [+TEMPS_(e)] no afecta CONC" –i, per tant, TEMPS"– de l'oració incrustada, i TEMPS2 pot variar lliurement.

Segons que he dit més amunt, la indexació tripartida TEMPS1-C-TEMPS2 es produeix a l'estructura P. És a l'estructura P, doncs, on s'estableixen els trets de la posició de C. L'estructura P, com a representació «pura» de l'estructura temàtica (*cf.* CHOMSKY 1986a), no contempla la presència d'un adjunt, que no pertany a la subcategorització. Però l'efecte d'aquest adjunt es manifestarà a la sintaxi: l'índex buit del tret TEMPS de C s'invalidarà: com que l'establiment d'aquest tret s'havia fet a l'estructura P, a la sintaxi s'hi pot produir un canvi com aquest sense comprovació.

És evident que, un cop trencat el nexa entre TEMPS1 i TEMPS2, l'índex temporal de TEMPS2 pot variar lliurement, igualment que el de CONC2; és a dir, que es comportaran com si fos un cas de S2: una frase que s'hagi generat amb TEMPS2 diferent de TEMPS1, per tant, serà legitimada per aquest efecte sintàctic. La FL, davant els dos índexs iguals, comprovarà que, en efecte, C sigui del tipus requerit perquè hi pugui haver coincidència d'índexs entre CONC1 i CONC2 i alhora variació lliure de TEMPS2. D'alguna manera, es podria dir que la FL és incapaç d'interpretar com a idèntics dos índexs de CONC iguals si C és el tipus [+TEMPS_(e)], però sí que és capaç d'identificar-los quan C va marcat com a [+TEMPS_(e)]. I l'efecte de l'adjunt en el cas que he tractat ara és, precisament, invalidar l'índex buit.

JOAN MANUEL BALLESTA

BIBLIOGRAFIA

- AOUN-SPORTICHE 1983 J. AOUN i D. SPORTICHE, *On the formal theory of government*, «The Linguistic Review», 2, ps. 211-236.
- BELLETTI 1988 A. BELLETTI, *Generalized verb movement: on some differences and similarities between Italian and French*, ponència al colloqui del GLOW (Budapest).
- BELLETTI-RIZZI 1986 A. BELLETTI i L. RIZZI, *Psych-verbs and th-Theory*, «Lexicon Project Working Papers», 13 (Cambridge, Lexicon Project-Center for Cognitive Science, MIT).
- DEN BESTEN 1983 H. DEN BESTEN, *On the interaction of root transformations and lexical deletive rules* dins W. ABRAHAM (ed.), *On the formal syntax of the Westgermania* (Amsterdam, John Benjamins, 1983).
- CHOMSKY 1977 N. CHOMSKY, *On wh-movement*, dins CULICOVER, WASOW i AKMAJIAN (eds.).
- CHOMSKY 1981 N. CHOMSKY, *Lectures on government and binding* (Foris, Dordrecht, 1981).
- CHOMSKY 1986a N. CHOMSKY, *Knowledge of language. Its nature, origin and use* (Nova York, Praeger, 1986).
- CHOMSKY 1986a N. CHOMSKY, *Barriers*, «Linguistic Inquiry Monograph», 13 (Cambridge, MIT, 1986).
- CHOMSKY 1988 N. CHOMSKY, *Some notes on economy of derivation and representation*, article inèdit.
- CHOMSKY-LASNIK 1977 N. CHOMSKY i H. LASNIK, *Filters and control*, «Linguistic Inquiry», 8, ps. 425-504.
- CULICOVER-WASOW -AKMAJIAN 1977 P. W. CULICOVER, T. WASOW i A. AKMAJIAN, A. (Eds.), *Formal syntax* (Nova York, Academic Press, 1977).
- FABRA 1956 P. FABRA, *Gramàtica catalana* (Barcelona, Teide, 1977).
- FUKUI-SPEAS 1987 N. FUKUI i M. SPEAS, *Specifiers and Projection*, article inèdit.
- GRÀCIA 1986 Ll. GRÀCIA, *La teoria temàtica*, tesi doctoral (UAB).
- GRIMSHAW 1979 J. GRIMSHAW, *Complement Selection and the Lexicon*, «Linguistic Inquiry», 10 (2), ps. 270-326.
- KIPARSKY 1971 P. KIPARSKY i C. KIPARSKY, *Fact*, dins STEINBERG i JAKOBOVITS (eds.) (1971).
- KLEIN-ANDREU 1981 F. KLEIN-ANDREU (ed.), *Discourse perspectives on syntax* (Nova York - Londres Academic Press, 1983).
- KOOPMAN 1984 H. KOOPMAN, *The syntax of verbs* (Foris, Dordrecht, 1984).
- KOOPMAN-SPORTICHE 1988 H. KOOPMAN i D. SPORTICHE, *Subjects*, article inèdit (UCLA).
- KOSTER-MAY 1982 J. KOSTER i R. MAY, *On the constituency of infinitives*, «Language», 58, ps. 116-143.
- LAVANDERA 1983 B. R. LAVANDERA, *Shifting moods in Spanish discourse*, dins KLEIN-ANDREU (ed.) (1983), ps. 209-236.
- LYONS 1977 J. LYONS, *Semantics* (Cambridge, Cambridge University Press, 1977).
- MACKRIDGE 1985 P. MACKRIDGE, *The Modern Greek language* (Oxford University Press, 1985).
- MAY 1986 R. MAY, *Logical Form. Its structure and derivation*, «Linguistic Inquiry Monograph», 12 (Cambridge, MIT, 1986).
- MEIER 1955 H. MEIER, *Infinitivo flexional portugués e infinitivo personal español*, «Boletín de Filología de la Universidad de Santiago de Chile VIII» (1954-1955), ps. 267-291.
- Neοellinikí grammatikí* Νεοελληνική γραμματική, αναπροσαρμογή της Μιχρής Νεοελληνικής Γραμματικής των Μανόλη Τριανταφυλλίδη (Athina, Organismos Ek-doseos Didaktikon Vivlion, 1987).

- PALMER 1986 F. R. PALMER, *Mood and modality* (Cambridge University Press, 1986).
- PICALLO 1984 M. C. PICALLO, *The INFL node and the Null Subject Parameter*, «Linguistic Inquiry», 15 (1), ps. 75-102.
- PICALLO 1985 a M. C. PICALLO, *Opaque domains*, PhD dissertation (City University of New York 1985).
- PICALLO 1985b M. C. PICALLO, *Restructuring constructions* (City University of New York 1985).
- PICALLO 1987 M. C. PICALLO, *Sobre la teoria del lligam*, conferència feta a la UAB.
- POLLOCK 1988 J. Y. POLLOCK *Verb movement, UG and the structure of IP*, article inèdit (Université de Haute Bretagne).
- PRING 1950 J. T. PRING, *A grammar of Modern Greek* (Londres, Hodder and Stoughton, 1980¹⁴).
- RAPOSO 1986 E. RAPOSO, *Romance infinitival clauses and Case Theory*, dins NEIDLE i R. A. NÚÑEZ CEDEÑO (eds.), *Studies in Romance languages* (Foris, Dordrecht, 1986).
- RAPOSO 1987 E. RAPOSO, *Case Theory and Infl-to-Comp: the inflected infinitive in European Portuguese*, «Linguistic Inquiry», 18(1), ps. 85-109.
- RAUTA 1973 A. RAUTA, *Gramática rumana* (Madrid, CSIC, 1973).
- RIGAU 1984 G. RIGAU, *De com si no és conjunció i d'altres elements interrogatius*, «Estudis Gramaticals», 1, ps. 249-278.
- RIZZI 1982 L. RIZZI, *Issues in Italian syntax* (Foris, Dordrecht, 1982).
- STEINBERG D. D. STEINBERG i L. A. JAKOBOVITS (eds.), *Semantics* (Cambridge University Press, 1971).
- JAKOBOVITS 1971 K. TOGEBY, *L'infinitif dans les langues balkaniques*, «Romance Philology», xv, ps. 221-233.
- TGEBY 1962 K. TOGEBY, *L'infinitif dans les langues balkaniques*, «Romance Philology», xv, ps. 221-233.
- TRAVIS 1984 L. TRAVIS, *Parameters and effects of word order variation*, doctoral dissertation MIT (Cambridge, Massachusetts, 1984).
- WARBURTON 1982 I. P. WARBURTON, Προβλήματα σχετικά με τη σειρά των όρων στις ελληνικές προτάσεις, «Γλωσσολογία», ps. 99-107.
- ZANUTTINI 1989 R. ZANUTTINI, *The position of negative markers in Romance languages*, ponència al colloqui del GLOW (Utrecht 1989).